

Antonín Měšťan

Z CIZÍCH LUHŮ.

PŘEKLADY DO ČEŠTINY V 60.LETECH.

Nepřečetli jsme je - a už je nikdy nepřečteme. Opravdu se to nedalo stihnout. Co jsme v 60.letech měli dělat dřív? Něčím se člověk živit musel - a i v tom nejliberálnějším zaměstnání se nedalo přechyst kdeco. Tadyhle musíte stihnout přechyst Hrabala a další české autory, sledovat *Literárky*, *Hosta do domu*, *Tvář* a bůhví co ještě. Táhlo vás to do divadel malých forem, člověk musel vidět *Zahradní slavnost* a pak musel do kina, aby viděl skvělé české i zahraniční filmy. Stály se fronty na knihy a na vstupenky, tísnili jsme se na výstavách a u přátel jsme v malých bytech sedávali na zemi.

Najednou se obrátila situace ze začátku padesátých let. Tenkrát se četla klasika, protože jinak nebylo dohromady co číst. Do kina se šlo za uherský měsíc, do divadla jakbysmet. V šedesátých letech se nedalo stihnout málem nic. A tak se četlo horečně, bez plánu - jak překlady nových autorů z tzv. Západu vycházely - nebo spíš jak se k nim našinec dostal. Mezi detektivkami Sayersové a Agathy Christie člověk zhltnul *Máte ráda Brahmsa* od Saganové a *Kdo chytá v žitě* od Salingera a hned se pustil do Chestertonových *Příběhy otce Browna*. Nedali jsme se zmást napůl ironickými pohledy příslušníků starších generací, kteří stihli přechyst kdeco už před válkou, za války a brzy po ní.

John Braine lákal svým *Místem nahoře*, Cesare Pavese byl exotický knihou *Měsíc a ohně*. Z Německa, konečně z toho západního, jsme četli od Kirsta Nula *osm patnáct* a Opitzovu *V tornistře maršálskou hůl*. Jízlivé *Klíče sv. Petra* od Roger Peyrefitta rozčilovaly pravověrné katolíky mezi námi. A do toho přišla kniha *Kybernetika* od Norberta Wienera a udělala nám ohromnou radost, i když jsme jí napůl nerozuměli. Na filozofické fakultě v první polovině 50.let nám marxistickoleninští rozumbradové vážně vykládali, že kybernetika je buržoazní pavěda.

Od Grahama Greena vycházelo tolik titulů, že jen málokdo je stačil přes známého knihkupce sehnat všechny. A vycházel Franz Kafka pro každého, vracel se do své Prahy stále sílícím proudem. Kdyby u nás tehdy byli takoví chaoti, jaké jsem koncem 60.let zažil na německých univerzitách, byli by si četli *Partyzánskou válku* od Ernesta Guevary. Asi u nás moc na odbyt nešla - stejně jako *Projevy* od Fidela Castra.

V tramvajích dívky ostentativně držely na klíně Hemingwayova *Starce a moře* a dávaly tak najevo, kam by chtěly intelektuálně patřit. Obdivovali jsme překlad knihy *Prezident krokodýlů* od Warrena Millera a litovali jsme, že všechny hry Samuela Becketta neuvidíme na jevišti. *Osamělost přespolního běžce* od Alana Sillitoe jsem začal číst - a nedočtl, protože mi knihu ukradli. Od Ionesca jsem viděl ve Varšavě dvě věci v divadle - a v Praze jsem si je přečetl česky. V polském překladu jsem je vzal sebou do Bukurešti pro tamní polonisty - překládali pak slavného rodáka do rumunštiny pro své kamarády. Curzio Malaparte, který si prý vybral tenhle pseudonym, protože Buonaparte už bylo obsazeno, podal skvělý reportážní výkon knihou *Kaput* - však o tom psal obšírně Tadeusz Breza v *Bronzové bráně*, která vyšla česky v mém překladu. Vasco Pratolini v *Uličce chudých milenců* nám vykouzil neorealistickou, přitažlivou Itálii, stejně chudou a veselou jak v tehdejších italských filmech. Rozčarování přišlo v roce 1967, kdy jsem na vlastní oči zjistil, že italský neorealismus je stejná fikce jako každý realismus. Evangelíci nám doporučovali znovu číst *Lidé v pralese* od Alberta Schweitzera - měli pravdu, byla to skvělá kniha.

V polovině 60. let naše národní bibliografie přestala uvádět překlady z ruštiny na prvním místě bez ohledu na abecedu. A tak se teď ruská literatura zařadila až za portugalskou. A najednou se také dalo číst víc knih přeložených z ruštiny - což se mě netýkalo, jako slavista jsem od 50. let četl všechny slovanské knihy zásadně v originále.

Chaplinovy filmy jsme neviděli. Komunisté ho nepřesvědčili, že by jakožto pokrokový umělec měl souhlasit s tím, aby se u nás jeho díla promítala za symbolickou odměnu. Charlie zůstal neoblomným kapitalistou a tak jen ti Češi, kteří směli zajet do Vídně, mohli obdivovat neo-hroženého bojovníka proti vykořisťování kapitalismem v soukromých vídeňských kinech. Lidé u nás netušili, kdo je vinen a nadávali komunistické cenzuře, která v tomto případě byla nevinná. Chyběly dolary, hodně dolarů pro Chaplina - a Charlie byl neústupný. Tak jsme si aspoň přečetli od mužíka s knírkem *Můj životopis*,

Vycházel Alberto Moravia, který si vzal jméno podle moravské vlasti předků - a nepsal jako Pincherle. To nám ovšem bylo jedno. Došplhly k nám vlny francouzského nového románu, třeba ve *Věku podezírání* od Nathalie Sarraute. Bratr Jana Čepa, Václav Čep, můj latinář na gymnáziu, byl ve svém živlu a překládal jednoho Itala za druhým. Giuseppe di Lampedusa a jeho *Gepard* byli v módě, kniha se prodávala jen známým, výtisky nestačily.

Na podzim 1966 jsem zatím na rok přišel na univerzitu v západo-

**„Od Grahama Greena
vycházelo tolik titulů,
že jen málokdo stačil
od svého známého
knihkupce sehnat
všechny...“**

foto: archiv

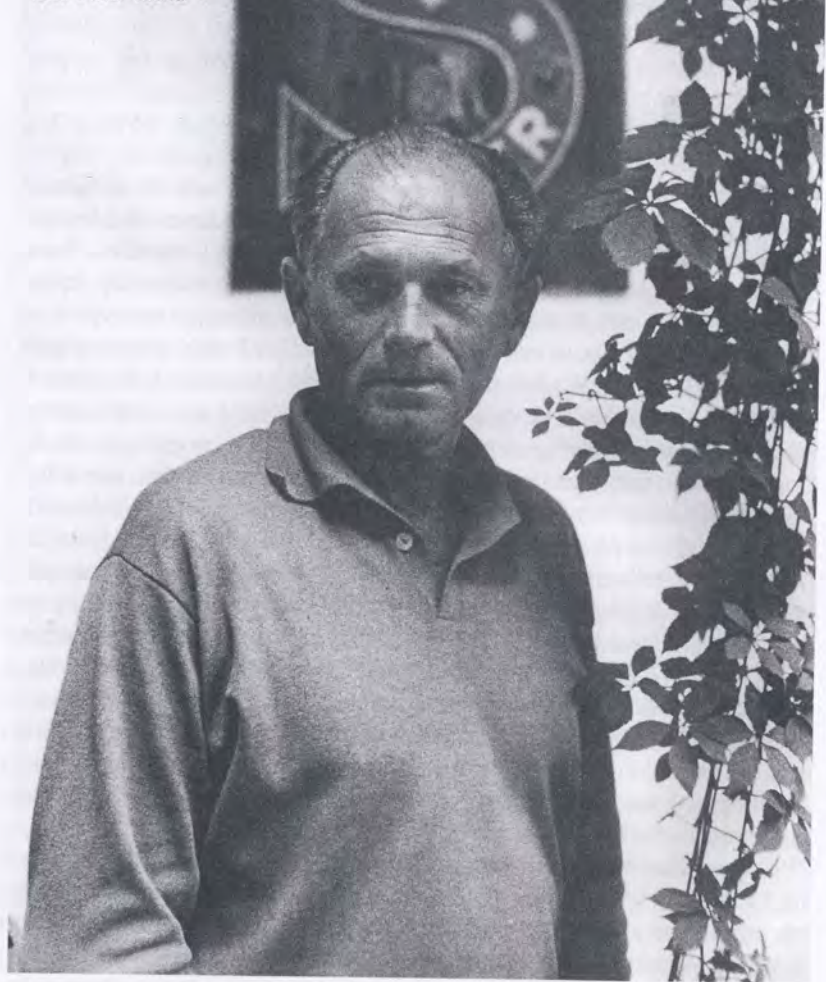
německém Freiburgu - a pak jsem na této univerzitě učil 30 let. Začal jsem orat hlubokou brázdou v oboru slavistiky, vedle bohemistiky to byla hlavně rusistika a polonistika, a hltal jsem stovky knih v němčině, francouzštině a angličtině. Občas jsem obstarával něco pro kamarády doma, většinou to však nebylo zapotřebí. Skoro všechno zajímavé hned vycházelo v Praze - česky a na rozdíl od tzv. Západu levně. Mnoho knih se ovšem i nadále získávalo spíš přes známé než pouhou návštěvou knihkupectví. Než jsem stačil v dopisech do Prahy odreferovat, jak Adorno hýbe všemi německými univerzitami, už vyšla jeho *Dialektika a sociologie* česky. Dokonce i Ivan Sviták se u mně v bytě začel do Adorna, ovšem německy.

Byl jsem na Patočkově přednášce ve Freiburgu, Karel Krejčí přijel k nám na mé pozvání na přednášku a seznámil jsem ho s Heideggerem. Nepadlo naštěstí Husserlovo jméno - zato Husserlovy *Karteziánské meditace* vyšly pak v Praze. Kdybych byl nečetl Günthera Grasse německy, nic by se nestalo, mohl jsem stihnout od jeho *Kočky a myši* málem všechno přeložit česky. Gabriel Laub se mi přiznal, že četl Grasse jak německy, tak i česky. Přítel z nejmilejších, Čech ze Švýcar Peter Lotar, uháněl za Pražského jara taxikem ze Švýcar do Prahy, aby o nic nepřišel. Viděl tu nádheru, která bohužel trvala jen pár měsíců. A v Praze mu stačila vyjít v češtině *Smrt prezidenta*. Lotar, stejně jako jeho věrný přítel Přemysl Pitter, už se pak do Prahy ani osobně, ani literárně do konce života nedostal.

Něco se zlomilo ve zlověstné povolovací mašinérii HSTD - čili cenzury, když najednou vyšlo *Tak pravil Zarathustra*. Tenhle Nietzsche přece měl být antisemitský mizera, připravující cestu Hitlerovi. Zřejmě na to přišli až naši marxistickoleninští dvoumozkovci, neboť do polštiny a češtiny Nietzscheho kdysi uváděli hlavně židovští překladatelé a Otokar Fischer si ho nějak považoval. Všichni cenzori všude na světě vědí ovšem všechno líp

**„... vždyť
jsme viděli,
že máme také
své skvělé
autory...“
(Bohumil Hrabal
v 60. letech)**

foto: Pavel Vácha

a ti naši se zvlášť motali od jedné strany silnice ke druhé a přitom jim to ani nepřišlo.

Co se to stalo, že koncem 60.let, už po oné bratrské pomoci, vyšla knížka Leonarda Bernsteina *Hudbou k radosti?* A od Marca Chagalla se dal koupit *Můj život* a od českého, dávno pofrancouzštělého malíře Františka Kupky, si Češi přeložili *Úvahy*. Najednou znova vyšel uhrančivý svazeček Karla Čapka *Francouzská poezie nové doby* a teprve teď mohly číst davy českých čtenářů *Pražské hvězdné nebe* od Maxe Broda. A starý, notně už zvětšely Sigmund Freud začal zase strašit v české podobě svými *Vybranými spisy*.

Sedmdesátá a osmdesátá léta žila překlady z let šedesátých.

Ty zajímavé knížky zmizely z knihkupectví a většinou také z veřejných knihoven, přetrvávaly však v domácnostech. Jejich papír žloutl, nabíraly doslova i přeneseně patinu jako každá kniha, nemizely však a vydávaly svědectví. Hlouček exulantů četl dál novinky, k nimž měl snadný přístup, a litoval, že nemůže zajistit ani na vlnách éteru, ani přísunem nových knih do vlasti kontinuitu životodárného importu z onoho prý imperialistického Západu. Vynalézaví jedinci ve vlasti se naučili číst polsky a pootevřenou skvrnou přes Varšavu si leccjakou novinku přečetli. A čekalo se.

Od ledna 1990 se začaly zaplňovat mezery v překladové literatuře. Zřejmě se daří vydat všechno zajímavé, co nešlo vydat po srpnové okupaci. Jenže nikdo už nestačí přečíst ty stovky titulů. A i kdyby to snad stihl, už to nebude onen vzrušující zážitek, kdy se s malým zpožděním čtenář dostává do kontaktu s autorem, který nedávno knihu napsal. Teď už vždycky půjde o přehlídku ztraceného času. Ale byla to stejně zajímavá doba, ona šedesátá léta. KSČ sice otravovala život jak jen mohla, existovat nebylo lehké a bez přestávky veselé, zato jsme se těšili, že můžeme čím dál tím víc uniknout socrealismu v životě a umění a přečíst si třeba Butora nebo Cocteaua. A jak nám pak ještě víc jiskřili Hrabalovi *Pábitelé*, vždyť jsme viděli, že máme své skvělé autory, kteří se vyrovnají těm na Západě a v mnohém je předčí. Ztráceli jsme pocit méněcennosti - také díky překladům. Budiž za to vzdán dík těm cizím autorům, našim nakladatelským redaktorům a našim překladatelům - a poděkujme Hrabalům, Havlům, Klímům, Topolům, Uhdům, Trefulkům, Škvoreckým, Macourkům, Koptům, Vyskočilům, Suchým a Šlitřům, Kunderům a desítkám dalších. Má generace, která je pomalu pokolením sedmdesátých, zažila 60.léta už jako hotová věková skupina. Bylo to pro nás druhé mládí, které ovšem nemohlo stejně trvat příliš dlouho. Těch deset let bylo skvělých - a z poloviny to byla zásluha překladů cizích knih do češtiny. Budme za ně vděční.